

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

حوزه علمیه جامعه النور

شهرستان اصفهان

پایان نامه سطح دو (کارشناسی)

شیعه در عصر خلافت

متوکل عباسی

(۲۳۲ - ۲۴۸ هـ. ق / ۸۴۶ - ۸۶۲ م)

استاد راهنما

سرکار خانم کاظمی

محقق

لیلا محمدی

زمستان ۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

حوزه علمیه جامعه النور

شهرستان اصفهان

پایان نامه سطح دو (کارشناسی)

شیعه در عصر خلافت متوکل عباسی

(۲۳۲ - ۲۴۸ هـ. ق / ۸۴۶ - ۸۶۲ م)

استاد راهنما

سرکار خانم کاظمی

محقق

لیلا محمدی

زمستان ۹۰

تقدیم و اهدا:

تقدیم به انتظار سبز دوران ها، نویدبخش صبح در شب انتظار
تقدیم به آن کسی که قیامش آغازی است بر رشد اندیشه ها و نویدی است بر محو
باطل ها

تقدیم به همسرم، او که با نور افشانش در زندگی کلبه ی وجودم را گرمی و
نور بخشید.

و تقدیم به پدر و مادرم آنان که با صبر و بردباری راه هدایت و
علم را برایم گشودند.

تقدیر و تشکر:

حمد و ستایش خدایی را که زیبایی های آفرینش، جلوه ای از صفات جمال اوست و هر نغمه موزونی و آهنگی از صورت دلربای کلام او.

و درود و سلام بی پایان الهی بر عصاره ی خلقت و دریای رحمت، خاتم پیامبران و اهل بیت طاهرینش که اصل و فرع پیوند خجسته امیر مومنان ^(علیه السلام) و فاطمه زهرا ^(سلام الله علیها) و محل ظهور اخلاق و صفات الهی و حقایق قرآنی و اسرار ربانی در

ملک و ملکوتند. در این جا به مصداق **((من لم يشکر المخلوق لم يشکر الخالق))** کمال تشکر و قدردانی را از زحمات ارزنده و بی شائبه ی استاد عزیز و ارجمندم سرکار خانم کاظمی که با راهنمایی های خود مرا در این نوشتار یاری نمودند را دارم.

و در پایان از اظهار لطف و زحمات مدیریت محترم حوزه سرکار خانم مولوی تشکر می نمایم و مزید توفیقات ایشان را از خداوند متعال خواستارم.

- (۱۱) اصفهانی، ابوالفرج، مقاتل الطالبین، ترجمه رسول محلاتی - غفاری، نشر صدوق، [بی تا].
- (۱۲) آقای و دیگران، درسنامه تاریخ عصر غیبت، قم، انتشارات مرکز جهانی علوم اسلامی، ۱۳۸۱.
- (۱۳) برنجکار، رضا، آشنایی با فرق و مذاهب، قم، کتاب طه، ۱۳۸۵.
- (۱۴) پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان با مقدمه جعفر سبحانی، قم، مؤسسه امام صادق (علیه السلام)، ۱۳۸۴.
- (۱۵) ———، سیمای پیشوایان در آینه تاریخ، قم، مؤسسه انتشارات دارالعلم، ۱۳۸۴.
- (۱۶) پیشوایی، مهدی، تاریخ اسلام، تهران، نشر معارف، سال ۱۳۸۷.
- (۱۷) جرجی، زیدان، تاریخ تمدن اسلامی، ترجمه علی جواهر کلام، تهران، امیرکبیر، ۱۳۳۳.
- (۱۸) جعفری، حسین محمد، تشیع در مسیر تاریخ، ترجمه محمد تقی آیت اللهی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۸ ش.
- (۱۹) جعفریان، رسول، حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، قم، انصاریان، ۱۳۷۶.
- (۲۰) حسین، جاسم، تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم (عج الله تعالی فرجه و شریف)، ترجمه محمد تقی آیت اللهی، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۷.
- (۲۱) خرازی، محسن، زندگانی چهارده معصوم، جمکران، انتشارات مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶.
- (۲۲) خضری، احمد رضا، تاریخ تشیع ۱، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، قم، پژوهشکده حوزه دانشگاه، ۱۳۸۵.
- (۲۳) ———، تاریخ خلافت عباسی از آغاز تا پایان آل بویه، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۷۸.
- (۲۴) خواند میر، غیاث الدین بن همام الدین الحسینی، حبیب السیر، ترجمه جلال الدین همائی، تهران، کتابفروشی خیام، ۱۳۵۳.

(۲۵) دانشور، علی، زندگی نامه چهارده معصوم (علیه السلام)، نسیم محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، تهران، محراب دانش، ۱۳۸۶.

(۲۶) دریایی، محمد رسول، امام هادی (علیه السلام) قهرمان شکست ناپذیر عصر متوکل، تهران، بعثت، ۱۳۵۵.

(۲۷) رفیعی، محسن و معصومه شریفی، عراق صدف شش گوهر، قم، نشر روح، ۱۳۸۲.

(۲۸) سپهر، عباسقلیخان، ناسخ التواریخ [زندگانی حضرت امام علی النقی (علیه السلام)]، تهران، انتشارات کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۹۸ ق.

(۲۹) شعرانی، ابوالحسن، ترجمه نفس المهموم، قم، انتشارات هجرت، ۱۳۸۱.

(۳۰) شیخ مفید، الارشاد فی معرفه حجج الله علی العباد، ترجمه و شرح هاشم رسول محلاتی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸.

(۳۱) صدر، عیسی، تشیع و جنایتکاران تاریخ، تهران، انتشارات مسعود، ۱۳۶۱ ش.

(۳۲) صدر، محمد باقر، فدک در تاریخ، ترجمه محمود عابدی، تهران، انتشارات روزبه، ۱۳۶۰.

(۳۳) طباطبایی، محمد حسین، شیعه در اسلام، به کوشش هادی خسروشاهی، قم، مؤسسه بوستان کتاب، مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۶.

(۳۴) طبری، محمدبن جریر، تاریخ طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران، انتشارات اساطیر، ۱۳۷۵.

(۳۵) طقوش، محمد سهیل، دولت عباسیان، ترجمه حجت الله جودکی با اضافات رسول جعفریان، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۳.

(۳۶) ———، دولت عباسیان، ترجمه حجت الله جودکی، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۰.

(۳۷) عزیزی، فاطمه، زندگانی چهارده معصوم، قم، فرایض، ۱۳۷۹.

(۳۸) عطاردی، عزیزالله، زندگانی حضرت عبدالعظیم، خراسان، انتشارات عطارد، ۱۳۷۳.

(۳۹) العمری، علی بن محمد، المجدی فی انساب الطالبین، قم، نشر آیت الله مرعشی، ۱۴۰۹ ق.

(۴۰) قائدان، اصغر، آستان مقدس حضرت عبدالعظیم حسنی (علیه السلام) در گذشته و حال، قم، دارالحديث، ۱۳۸۲.

(۴۱) قمی، عباس، منتهی الآمال، تهران، پیام عدالت، ۱۳۸۶.

(۴۲) قمی، محمد رضا، اماکن زیارتی و سیاحتی عراق، قم، نشر مشعر، ۱۳۷۷.

(۴۳) کلیدار، عبدالجواد، تاریخ کربلا و حائر حسین (علیه السلام)، ترجمه محمد صدر هاشمی، اصفهان، کتابفروشی ثقفی، ۱۳۳۷ ش.

(۴۴) علامه مجلسی، چهارده معصوم (جلاء العیون)، قم، انتشارات سرور، ۱۳۷۶ ش.

(۴۵) محدثی، جواد، کربلا کعبه دلها، قم، نشر مشعر، ۱۳۷۵.

(۴۶) محرمی، غلامحسین، تاریخ تشیع از پیدایش تا عصر غیبت کبری، قم، نصایح، ۱۳۸۰.

(۴۷) مدرسی، محمد تقی، زندگانی امام علی الهادی (علیه السلام) (هدایتگران راه نور ۱۲)، ترجمه محمد صادق شریعت، تهران، محبان الحسین، ۱۳۷۹.

(۴۸) مدرسی چهاردهی، مرتضی، زندگانی دهمین پیشوای شیعه حضرت امام هادی (علیه السلام)، تهران، غدیر، ۱۳۹۳ ق.

(۴۹) مسعودی، ابوالحسن علی بن حسین، مروج الذهب، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰.

(۵۰) مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، کلیات شمس تبریزی، تهران، نشر کتاب پارسه، ۱۳۴۹.

(۵۱) مؤلفان گروه تاریخ پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تاریخ تشیع، قم، انتشارات حوزه و دانشگاه مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران، ۱۳۸۹.

(۵۲) مهدوی، مصلح الدین، تاریخچه ی شهر سامرا و زندگانی عسکرین، اصفهان، چاپ فردوسی، ۱۳۸۱.

(۵۳) منتظر القائم، اصغر، سقیفه، اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۴.

(۵۴) میر جعفری، حسین، تاریخ تیموریان و ترکمنان، اصفهان، نشر دانشگاه اصفهان، ۱۳۷۵.

(۵۵) نوبختی، فرق الشیعه نوبختی، تهران، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۵۳.

(۵۶) هیئت تحریریه مؤسسه در راه حق، پیشوای دهم حضرت امام هادی (علیه السلام)، قم، انتشارات در راه حق، ۱۳۷۶.

منابع عربی

- (۵۷) ابن اثیر، الکامل فی التاریخ، بیروت-لبنان، مکتب التراث، ۲۳۵هـ.ق.
- (۵۸) ابن شهر آشوب مازندرانی، ابی جعفر رشیدالدین محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب، تهران، المطبعه العلمیه بقم، ۱۳۱۶هـ.ق.
- (۵۹) ابن قولویه قمی، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، تحقیق جواد قیومی، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۷هـ.ق.
- (۶۰) ابی الفداء، عمادالدین اسماعیل، تاریخ ابی الفداء، بیروت-لبنان، انتشارات دارالمعرفه للطباعه و للنشر، [بی تا].
- (۶۱) امین، محسن، أعیان الشیعه، به کوشش حسن امین، بیروت، دارالتعارف للمطبوعات، ۱۴۰۳هـ.ق.
- (۶۲) شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، تحقیق عبدالرحیم ربانی شیرازی، تهران، مکتبه الاسلامیه، ۱۴۱۰ق.
- (۶۳) الحسینی، جمال الدین احمد، عمده الطالب فی انساب آل ابی طالب، بیروت، نشر دارالمکتب الحیاء، [بی تا].
- (۶۴) خوانساری، محمد باقر، روضات الجنات، به کوشش اسدالله اسماعیلیان، قم، انتشارات اسماعیلیان، [بی تا].
- (۶۵) طبرسی، ابو علی فضل بن الحسن، اعلام الوری، تهران، دارالکتب اسلامی، ۱۳۹۰ق.
- (۶۶) الطوسی، محمد بن حسن، اختیار معرفه الرجال (رجال کشی)، تصحیح حسن مصطفوی، مشهد، نشر دانشگاه مشهد، ۱۳۴۸ش.
- (۶۷) _____، الرجال الطوسی، نجف، مکتبه الحیدریه، ۱۳۸۰ق.
- (۶۸) عزیزالله عطاردی، مسند امام هادی (علیه السلام)، مشهد، کنگره جهانی امام رضا (علیه السلام)، [بی تا].
- (۶۹) العمری، علی بن محمد، المجدی فی انساب الطالبین، قم، نشر آیت الله مرعشی، ۱۴۰۹ق.
- (۷۰) فخر رازی، الشجره المبارکه فی انساب الطالبین، قم، نشر مکتب آیت الله مرعشی، ۱۴۰۹ق.
- (۷۱) کمونه الحسینی، عبدالرزاق، مشاهدہ العتره الطاهره و ایمان الصحابه و التابعین، نجف، مطبعه الاراب فی نجف الاشرف، ۱۳۸۷ق.
- (۷۲) علامه مجلسی، بحار الانوار، مصحح و محقق محمد باقر بهبودی، تهران، کتابفروشی اسلامی، ۱۳۶۹.
- (۷۳) محلاتی، ذبیح الله، مآثر الکبری فی تاریخ سامرا، ۳ج، تهران، نشر اسلامی، ۱۳۸۸.

دایرة المعارف ها

- (۷۴) مؤنس، حسین، اطلس تاریخ اسلامی، ترجمه آذرتاش آذرنوش، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۵.
- (۷۵) جعفریان، رسول، اطلس شیعه، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۷.
- (۷۶) حسینی دشتی، مصطفی، معارف و معاریف، قم، دانش، ۱۳۷۶.
- (۷۷) عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۳.
- (۷۸) لوئیس، معلوف، المنجد، ترجمه مصطفی رحیمی اردستانی، تهران، انتشارات صبا، ۱۳۷۷.
- (۷۹) معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۳۴ش.
- (۸۰) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، زیر نظر محمد معین و جعفر شهیدی. تهران، انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۳۴ش.

اینترنت

- (۸۱) www.al-shia.org
- (۸۲) www.shia-news.com
- (۸۳) www.TeByAn.net
- (۸۴) www.tohidFoundathon.com
- (۸۵) www.javanemrooz.com